

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ในปัจจุบันนี้การศึกษาถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากเนื่องจากสามารถพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มีความรู้และทำงานประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ การศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงถือว่ามีความสำคัญในระบบการศึกษา เนื่องจากเป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้านการสนองตอบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา เพื่อการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนเองและประเทศตามบทบาทอันเป็นเอกลักษณ์ในตน นักศึกษาพยาบาลจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อการประกอบวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในอนาคตภายหลังจากการสำเร็จการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองในหลายๆด้านเพื่อให้สามารถเรียนรู้และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ความรู้ต่างๆทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่นักศึกษาพยาบาลแต่ละคนต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เกิดกระบวนการรู้คิดที่มีประสิทธิภาพและสามารถประยุกต์ความรู้ต่างๆที่ได้รับไปใช้ในการเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้นในสถาบันที่มีการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตร์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมนักศึกษาพยาบาลให้มีความรู้และทักษะการปฏิบัติการพยาบาลเป็นอย่างดี และควรต้องมีแนวทางหรือการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตลอดจนรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลอย่างต่อเนื่องเพื่อสามารถประยุกต์การเรียนการสอนให้นักศึกษาพยาบาลสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างต่อเนื่องและสามารถสำเร็จการศึกษาเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพในอนาคต

เมื่อได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ พบว่านักการศึกษาได้วิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนไว้หลายแนวคิด เช่น Grasha และ Reichmann (1975) อธิบายว่า ผู้เรียนจะมีการเรียนรู้โดยการนำความรู้ที่มีไปสู่กระบวนการคิดและวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลทำให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น จึงเป็นแนวทางที่ส่งเสริมทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดี นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบของการสื่อสารมีความสำคัญโดยตรงต่อการเรียนรู้เพราะทำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ทำให้การศึกษาในอุดมคติเป็นจริงได้ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการศึกษาและการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ รูปแบบการเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ เพราะส่งผลให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย 5 รูปแบบ ได้แก่ แบบอิสระ (Independent Style)

แบบพึ่งพา (Dependent Style) แบบร่วมมือ (Collaborative Style) แบบมีส่วนร่วม (Participant Style) และแบบแข่งขัน (Competitive Style) ในขณะที่ Kolb (สมชาย สุริยะไกร, 2554) ระบุรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ใน 4 รูปแบบ คือ แบบบอเนกนัย (diverger) แบบดูดซึม (assimilator) แบบเอกนัย (converger) และแบบปรับปรอง (accommodator) และ Fleming และ Mill (1992) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้ 4 รูปแบบ หรือ VARK ซึ่งประกอบด้วย การเรียนรู้ผ่านการมองเห็น (Visual : V) จากรูปหรือจากภาพ การเรียนรู้ผ่านการได้ยินหรือได้ฟัง (auditory) จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การเรียนรู้ผ่านการอ่านเขียน (Read/Write : R) จากการศึกษาเอกสาร หนังสือหรือสิ่งพิมพ์ต่างๆ และการเรียนรู้ผ่านการกระทำ (Kinesthetic : K) จากการเรียนในห้องทดลอง การฝึกภาคปฏิบัติจริง เป็นต้น เมื่อพิจารณาสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคข้อมูลข่าวสารที่มีช่องทางที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างหลากหลาย ความคาดหวังของผู้ใช้บัณฑิตที่ต้องการความพร้อมในการทำงานสูง รวมถึงกระแสสังคมที่เรียกร้องให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการเรียนการสอนเพื่อเตรียมบัณฑิตให้มีคุณลักษณะของพลโลกในศตวรรษที่ 21 ทำให้การจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมอาจจะไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนก้าวไปเป็นบัณฑิตตามความคาดหวังของสังคมได้

นักวิชาการหลายคนได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้น เช่น แนวคิดของ Grasha และ Reichmann (1975) ในการศึกษาของดวงธิดา รักษาแก้ว (2552) พบว่า การเรียนรู้แบบอิสระจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ส่งผลทำให้เกิดการสื่อสารภายในตนเอง และทำให้เกิดกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น การศึกษาของฐิรนนท์ มณีรัตน์ (2553) ระบุว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น เนื่องจากมีกระบวนการพูดคุย และปรึกษาหารือกัน การศึกษาของ Hayam และ Faten (2013) ซึ่งศึกษาในนักศึกษาพยาบาลและพบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.2) พึงพอใจในการศึกษาแบบอิสระ (Independent Style) แนวคิดของ Kolb ได้นำมาใช้ประกอบการศึกษาในนักศึกษาพยาบาลดังเช่น การศึกษาของ Boström และ Hallin (2013) พบว่า นักศึกษาพยาบาลพึงพอใจกับ การได้รับแรงจูงใจในการเรียนรู้ ชอบการเรียนที่มีการลงมือปฏิบัติจริงและชอบเรียนรู้ด้วยตนเอง ในขณะที่แนวคิดของ Fleming และ Mill (1992) พบในการศึกษาของรุ่งกานต์ สุขลิ้ม และมนต์ชัย เทียนทอง (2555) นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือมีการเรียนรู้จากรูปแบบทางด้านการมองเห็น (V) มากที่สุด รองลงมา มีรูปแบบทางด้านการฟัง (A) รองลงมา มีรูปแบบทางด้านการเขียนหรือการอ่าน (R) สุดท้ายมีรูปแบบทางด้านการปฏิบัติ (K) เป็นต้น นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต พบว่า นักศึกษาพยาบาลแต่ละคนมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกันตามกระบวนการรู้คิดและความเข้าใจของแต่ละบุคคล ซึ่งนักศึกษาบางคนอาจใช้รูปแบบการเรียนรู้ทั้งการฟังและจดบันทึกไปพร้อม ๆ กัน ในขณะที่บางคนใช้

วิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันโดยการฟัง หรือจดบันทึกเพียงอย่างเดียวไม่สามารถกระทำพร้อมกันได้ นักศึกษาบางคนมีการเรียนรู้โดยใช้สื่อในการเรียนรู้ เช่น Internet มากกว่าการอ่านหนังสือ นอกจากนี้ยังพบว่า นักศึกษาบางคนใช้การค้นคว้าและอ่านหนังสือเพียงลำพัง และบางคนจะใช้เวลาเรียนรู้แบบร่วมกลุ่มโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเพื่อนในกลุ่มร่วมกับการอ่านหนังสือด้วยตนเอง ในขณะเดียวกันพบว่า ปัจจุบันนี้ รูปแบบการเรียนรู้แบบออนไลน์หรือการใช้สังคมออนไลน์ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ เกิดความเข้าใจในการเรียนได้ดีขึ้น รูปแบบการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับนักศึกษาพยาบาล หากนักศึกษาพยาบาลมีรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง ย่อมส่งผลทำให้เกิดกระบวนการตระหนักรู้และการรู้คิดที่ถูกต้อง นักศึกษาพยาบาลจึงย่อมสามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนได้อย่างเหมาะสม แต่ในทางกลับกัน หากนักศึกษาพยาบาลไม่มีการใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง ไม่สามารถเลือกวิธีการในการเรียนรู้ของตนเองเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลรายนั้นๆ อาจเกิดปัญหาต่อเนื่องและต่อกระบวนการรู้คิดในระยะยาวได้ ดังนั้นหากรูปแบบการเรียนรู้และกระบวนการรู้คิดของนักศึกษาเป็นไปอย่างสอดคล้องกัน นักศึกษาพยาบาลย่อมสามารถเรียนรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม สัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลมีปัจจัยที่ทำทลายอย่างยิ่งต่อครูผู้สอน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษามาจากรูปแบบการสอนของอาจารย์ด้วยเช่นกัน ซึ่ง Grasha (1994) ได้จำแนกรูปแบบการสอนของอาจารย์เป็น 5 กลุ่มคือ การสอนแบบเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert) การสอนแบบเป็นอาจารย์ (Formal Authority) การสอนโดยยกตนเป็นต้นแบบ (Personal Model) การสอนโดยเป็นผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) และการสอนโดยการมอบหมายงาน (Delegator) ดังนั้น การผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะของพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 การพัฒนานักศึกษาให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (TQF) การตอบสนองรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดผลสูงสุด เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนในการวิจัยนี้

การผลิตบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ใช้กระบวนการเรียนการสอนที่บูรณาการระหว่างองค์ความรู้ภาคทฤษฎีและการนำความรู้ไปใช้กับการปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จริง รูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบันจึงสร้างผลสำเร็จให้กับนักศึกษาในระดับที่สามารถนำไปประกอบวิชาชีพได้ แต่ความคาดหวังของผู้ใช้บัณฑิตและความคาดหวังของสังคมรวมทั้งวิธีการเรียนรู้ของนักศึกษาที่หลากหลาย ส่งผลให้วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นควรได้รับการทบทวนและการพัฒนาให้เหมาะสมมากขึ้น ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาสาขาพยาบาลศาสตร์ทั้งภาคทฤษฎี/ทดลองให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลและรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยปรับรูปแบบการสอนของอาจารย์ให้มีกระบวนการที่

เชื่อมโยงกันกับเป้าหมายที่กล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยคาดว่าประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการวิจัยนี้คือ การนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนของคณะพยาบาลศาสตร์ในทุกรายวิชา และหากผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปสู่คุณลักษณะบัณฑิตที่จะเป็นพลโลกในศตวรรษที่ 21 ได้ จะนับว่าเป็นประสิทธิภาพสูงสุดของรูปแบบกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาได้จากการวิจัยนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาและรูปแบบการสอนของอาจารย์ในรายวิชากลุ่มวิชาชีพรายวิชาภาคทฤษฎี/ทดลองของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในรายวิชากลุ่มวิชาชีพรายวิชาภาคทฤษฎี/ทดลองที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้และการสอนในศตวรรษที่ 21

โดยมีคำถามในการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาและรูปแบบการสอนของอาจารย์ในรายวิชากลุ่มวิชาชีพรายวิชาภาคทฤษฎี/ทดลองของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตเป็นอย่างไร
2. กระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้และการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดแบบมีเป้าหมาย และการคิดด้วยความรับผิดชอบ ในรายวิชากลุ่มวิชาชีพรายวิชาภาคทฤษฎี/ทดลองและสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตเป็นอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการวิจัยนี้ประกอบด้วย

  - 1.1 นักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตชั้นปีที่ 1 – 4 จำนวน 350 คน
  - 1.2 อาจารย์ในสาขาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ สาขาการพยาบาลเด็กและวัยรุ่น สาขาการพยาบาลมารดา ทารกและการผดุงครรภ์ สาขาสุขาพจิตและการพยาบาลจิตเวชและสาขาการพยาบาลชุมชน จำนวน 40 คน
2. ขอบเขตด้านหน่วยวิจัย (Research unit of analysis) รายวิชาที่ศึกษา ประกอบด้วยรายวิชาที่จัดการเรียนการสอนโดยคณาจารย์ของคณะพยาบาลศาสตร์ ซึ่งอยู่ในหมวดวิชาเฉพาะกลุ่มวิชาชีพรายวิชาภาคทฤษฎี/ทดลอง

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้เป็นการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในสาขาวิชาหลักของศาสตร์การพยาบาลที่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพเลือกมาเพื่อใช้ประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

1. รูปแบบการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการที่นักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิตใช้ในการทำความเข้าใจกับบทเรียนในรายวิชาภาคทฤษฎี/ทดลอง 4 รูปแบบ ประกอบด้วยการเรียนรู้ผ่านการมองเห็น การเรียนรู้ผ่านการได้ยินหรือได้ฟัง การเรียนรู้ผ่านการอ่านเขียน และการเรียนรู้ผ่านการกระทำ ตามนิยามของ Fleming และ Mill (1992)

2. รูปแบบการสอน หมายถึง กระบวนการที่อาจารย์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาคทฤษฎี/ทดลอง ประกอบด้วยสอนแบบเป็นผู้เชี่ยวชาญ สอนแบบเป็นอาจารย์ สอนโดยยกตนเป็นต้นแบบ สอนโดยเป็นผู้เอื้ออำนวย และการสอนโดยการมอบหมายงาน ตามนิยามของ Grasha (1994)

3. รูปแบบการเรียนรู้และการสอนในศตวรรษที่ 21 หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดแบบมีเป้าหมาย และการคิดด้วยความรับผิดชอบ ตามแนวคิดของ วิจารย์ พานิช (2554) และ ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2555)

4. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับวิธีการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ด้านวิชาการ

องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้และกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้และการสอนในศตวรรษที่ 21 นำสู่การขยายผลการนำไปใช้ในรายวิชาภาคปฏิบัติทั้งสำหรับหลักสูตรพยาบาลศาสตร์และหลักสูตรอื่นๆ

2. ด้านนโยบาย

กระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้และการสอนในศตวรรษที่ 21 เป็นแนวปฏิบัติที่สนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นสถาบันการศึกษาสามารถนำไปกำหนดนโยบายด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ด้านสังคมและชุมชน

ผลการศึกษาเมื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะการเรียนรู้ตลอดชีวิตอันจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน